

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Priemyselná 2, 824 73 Bratislava 26

Kancelária predsedu

Odbor komunikácie a styku s verejnosťou

Prostriedky na odkanalizovanie Slovensko nevyužíva tak účinne a efektívne, ako sa plánovalo

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR) uskutočnil kontrolnú akciu, ktorej cieľom bolo preveriť, ako boli vynakladané verejné prostriedky na odkanalizovanie v rámci Operačného programu Životné prostredie (OP ŽP). Zároveň chcel zistiť, ako si Slovenská republika plní svoje záväzky voči európskemu spoločenstvu v tejto oblasti. Kontrolórov tiež zaujímalo, ako si miestna samospráva plní povinnosti pri nakladaní s odpadovými vodami v aglomeráciách, a takisto zisťovali dôvody neprípájania sa občanov na novovybudované kanalizačné siete.

Počas kontroly zamestnanci úradu preverovali 26 konečných prijímateľov nenávratných finančných príspevkov (obce a vodárenské spoločnosti) a samotné Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP SR). Kontrolované obdobie predstavovali roky 2007 až 2017. Úrad identifikoval viaceré rezervy. Investície do odkanalizovania totiž neprinášajú najvyššiu očakávanú hodnotu za peniaze a ukazuje sa, že verejné prostriedky neboli vynaložené natoľko účinne, ako sa plánovalo. Operačný program Životné prostredie s celkovým rozpočtom 2,14 mld. eur bol pritom jedným z najväčších zdrojov financovania investícií do odkanalizovania, pričom pre realizáciu projektov v tejto oblasti bola vyčlenená suma viac ako 1 mld. eur.

Zistenia

Porovnaním jednotkových cien vybraných stavebných položiek pri budovaní novej kanalizácie s ich smernými orientačnými cenami obvyklými na trhu sa kontrolóri dopracovali k zisteniu, že rozdiely boli často významné (graf 1). **V niektorých prípadoch boli ceny viac než 10-násobne vyššie, v intervale +1 056 % až -99 %.** Kontrolóri tak identifikovali značné rezervy v dosahovaní maximálnej hospodárnosti pri využití slovenských a európskych finančných prostriedkov.

Kontrolou NKÚ SR bolo ďalej zistené, že nie všetky investície do odkanalizovania boli doposiaľ vynaložené maximálne efektívne. Za pozitívum možno považovať dĺžku novovybudovaných kanalizačných sietí na úrovni viac ako 130 %. Problémom však zostáva značne nízka pripojiteľnosť obytných komplexov na nový systém, ktorá sa pohybuje na úrovni 50 % požadovaného stavu. **Úrad preto upozorňuje rezort životného prostredia na riziko, že Európska únia môže vyhodnotiť ukazovateľ o pripojiteľnosti ako nesplnený** (graf 2). Najčastejším dôvodom, prečo sa obyvatelia neprípájali na nové kanalizácie, bol nedostatok finančných prostriedkov na vybudovanie prípojky, ktorú si obyvatelia musia zabezpečiť na vlastné náklady. V prevažnej miere sa neprípájali ľudia vyššieho veku, resp. nízkoprijímové skupiny.

Kontrolóri zaznamenali vysokú pripojiteľnosť pri projektoch, kde bola kanalizácia vybudovaná až k hraniciam pozemkov obyvateľov, čiže čo najbližšie k nim. V niektorých prípadoch boli kanalizačné šachty umiestnené priamo na pozemkoch občanov, boli pre nich vybudované bezplatne. Dôležitým faktorom bol tiež aktívny prístup zo strany obcí a vodárenských spoločností smerom k ľuďom. NKÚ SR konštatuje, že **je dôležité vo väčšej miere využívať dobrú prax v podobe motivačných prvkov**, ako napríklad možnosť úhrady za pripojenie formou splátkového kalendára, zavedenie takej ceny stočného, ktorá by bola nižšia ako náklady na vývoz žumpy. Veľmi dôležitým nástrojom je tiež organizovanie stretnutí s občanmi, na ktorých sú im vysvetľované legislatívne povinnosti súvisiace s pripojením na kanalizáciu, ale aj s ochranou podzemných, povrchových vôd, ktorá ide ruka v ruke s ochranou zdravia obyvateľstva. Na mieste je aj úvaha o systémovej zmene pohľadu na verejnú kanalizáciu, ktorá by spočívala v zavedení poplatku za produkciu odpadových vôd bez ohľadu na to, či je občan na ňu napojený alebo nie.

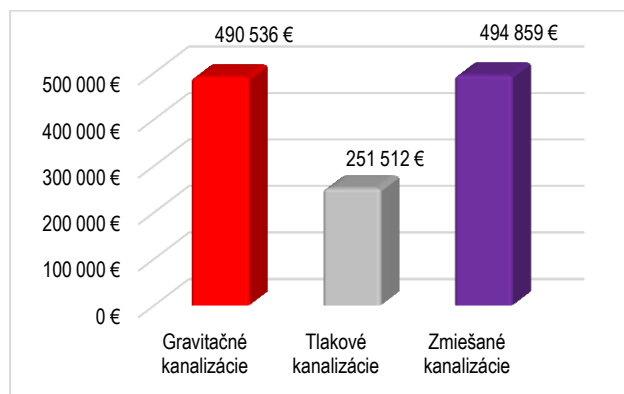
Kontrolóri zistili, že okresné úrady v rámci celej SR neboli zo strany rezortu životného prostredia jednotne a dostatočne účinne usmerňované, ako postupovať pri kontrole povinnosti vlastníkov nehnuteľností pripojiť sa na kanalizačné siete v zmysle zákona. NKÚ SR konštatuje, že **pre správne a objektívne uplatňovanie zákonných povinností okresných úradov v tejto oblasti sú nevyhnutné jednotné usmernenia ministerstvom a jednotná metodika.** Ukázalo sa tiež, že väčšina obcí nevykonávala pravidelnú a systematickú kontrolu odvozu obsahu žump a ich tesnosti u vlastníkov nehnuteľností. Častým dôvodom je fakt, že takéto kontroly sú občanmi vnímané negatívne a môžu mať nepriaznivý vplyv na zvoliteľnosť starostov a poslancov do orgánov miestnej samosprávy. Nevykonávanie pravidelných a systematických kontrol však môže značne ohroziť kvalitu podzemných a povrchových vôd na Slovensku. Najvyššia kontrolná inštitúcia preto odporúča, aby MŽP SR iniciovalo nápravu negatívneho stavu legislatívnymi zmenami.

Kontrola poukázala aj na absenciu evidencie, ktorá by preukazovala, ako má každá nehnuteľnosť na Slovensku riešené nakladanie s komunálnymi odpadovými vodami. Úrad preto upozorňuje na riziko, že údaje predkladané EÚ nemusia byť kompletne a spoľahlivé. Z poskytnutých údajov získaných kontrolou NKÚ SR je zrejmé, že **Slovensko si nespĺnilo záväzok voči EÚ v oblasti odkanalizovania všetkých aglomerácií nad 2 000 obyvateľov do 31. decembra 2015.** Taktiež nebolo zabezpečené ani požadované čistenie odpadových vôd v zmysle tohto záväzku. Podľa MŽP SR je na dobudovanie kanalizácií a čistiarnie odpadových vôd potrebných ešte 683 mil. eur. Národná autorita v oblasti externej kontroly upozorňuje, že dosiahnutie cieľov odkanalizovania je finančne náročné a v prípade ich nespĺnenia **hrozí riziko sankčných krokov, resp. opatrení zo strany EÚ.** Tým sa problematika odkanalizovania môže stať do budúcnosti bremenom verejných financií a vážnou environmentálnou záťažou.

Odporúčania

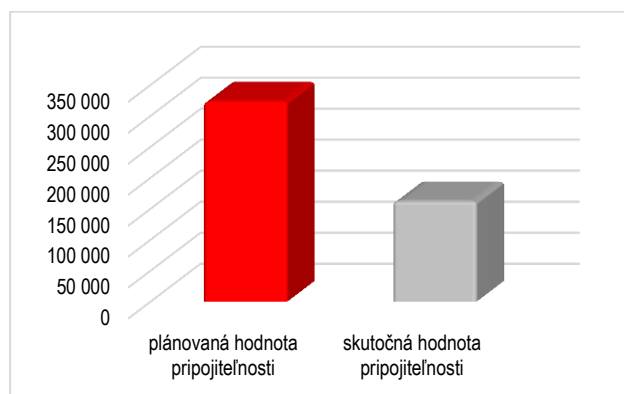
NKÚ SR formuloval viacero systémových odporúčaní. Okrem iného rezortu životného prostredia, ako nositeľovi verejnej politiky ochrany životného prostredia, odporučil pravidelne informovať vládu SR o stave plnenia záväzku SR voči EÚ v súvislosti s odkanalizovaním, ktorý vyplýva zo Zmluvy o pristúpení SR k EÚ, ako aj iniciovať rokovania s Úniou o úprave termínu pre splnenie tohto záväzku. Ďalej navrhol zaviesť takú evidenciu nakladania s komunálnymi odpadovými vodami z každej nehnuteľnosti, ktorá jednoznačne preukáže spôsob s ich nakladaním. Súčasne zabezpečiť pravidelné kontroly odvozu obsahu žump a ich tesnosti. Počas kontrol bol zo strany MŽP SR vypracovaný návrh novely vodného zákona. Jeho zmeny korešpondujú s viacerými odporúčaniami kontrolného úradu a do účinnosti vstúpil 15. marca 2018.

Graf 1: Prehľad priemerných nákladov na výstavbu 1 km kanalizácie podľa jej typu

Zdroj: NKÚ SR, 2018

Graf 2: Prehľad plnenia merateľného ukazovateľa pripojiteľnosti k 8. 9. 2017

Zdroj: NKÚ SR od MŽP SR, 2018